

4. Савицька О.І. Проблеми і перспективи розвитку фондового ринку України / О.І. Савицька, А.А. Фурсова // Економіка і регіон. – 2009. – № 2. – С. 136-139.
5. Івахненко І.С. Особливості функціонування ринку цінних паперів в Україні та його вплив на інвестиційний процес / І.С. Івахненко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2010. – № 4 (107). – С. 81–85.
6. Кравченко Ю.Я. Рынок ценных бумаг в вопросах и ответах : учеб. пособ. для студ. экон. вузов / Ю.Я. Кравченко. – [2-е изд., перероб. и доп.]. – К. : Изд-во "Ника-Центр", 2005. – 536 с.
7. Найман Э. Малая энциклопедия трейдера / Э. Найман. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2006. – 403 с.
8. Кондрашин А.Б. Фондовый рынок : учеб. пособ. для студ. экон. вузов / А.Б. Кондрашин, В.Г. Романов, Т.В. Пепа, В.А. Федорова. – К. : Изд-во "Центр учеб. литературы", 2008. – 376 с.
9. Румянцев С. Сучасні питання фондового ринку / С. Румянцев // Цінні папери України. – 2009. – № 50. – С. 12-13.
10. Проект розпорядження Кабінету Міністрів України "Про схвалення Програми розвитку фондового ринку на 2011-2015 роки" від 21.09.2010 р. № 1478.

Бородин Н.З. Фондовый рынок Украины: проблемы и перспективы развития

Определена сущность понятия "фондовый рынок", как основного инструмента перераспределения инвестиционных ресурсов. Рассмотрены особенности и современные тенденции функционирования фондового рынка Украины. Освещены проблемы, сдерживающие дальнейшее становление и эффективное развитие современного фондового рынка Украины. Проанализирована Программа развития фондового рынка Украины на 2011-2015 годы.

Ключевые слова: фондовый рынок, ценные бумаги, финансовый рынок, инвестиции.

Borodina N.Z. Stock market in Ukraine: problems and prospects

The essence of "stock market" as the main instrument of redistribution of investment resources. The features and emerging trends of the stock market of Ukraine. The problems that hinder further development and effective development of modern Ukraine's stock market. Analyzed program of Ukraine's stock market in 2011-2015.

Keywords: stock market, securities, financial market, investments.

УДК 331.25

**Проф. Є.Й. Майовець, д-р екон. наук;
аспір. Л.О. Павлова – Львівський НУ ім. Івана Франка**

АНАЛІЗ СТРУКТУРНИХ ЕЛЕМЕНТІВ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Розглянуто механізм формування ефективної структури соціального захисту та роль держави у цих процесах.

Ключові слова: державний соціальний захист, система соціального захисту, соціальна допомога, соціальне страхування, соціальні гарантії та стандарти.

Постановка проблеми. У сучасних умовах держава є основним, проте не єдиним інститутом, який повинен формувати сприятливий соціальний клімат у суспільстві, дбати про стабільне і безпечне життя своїх громадян та надавати їм соціальний захист відповідно до сучасних потреб. Однак практика України засвідчує, що функціонуюча система соціального захисту із наявною структурою неповною мірою враховує навіть мінімальні потреби суспільства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Комплексні дослідження у сфері соціального захисту проводять вітчизняні вчені, такі як: А. Халецька,

Н. Борецька, Е. Лібанова, О. Палій, І. Сирота, А. Сіленко, П. Шевчук тощо та багато інших. Актуальність цього питання та його вагомість зростає серед політиків, державних діячів, науковців.

Формулювання мети роботи (постановка завдання). Визначити важливість існування державного соціального захисту, побудувати та проаналізувати структурні елементи соціального захисту населення та надати рекомендації щодо ефективності цієї структури.

Виклад основного матеріалу. Державний соціальний захист, у широкому розумінні, є державною політикою цілеспрямованої дії, що ґрунтується на відповідній ресурсній базі, передусім грошових коштах держави. Ці дії забезпечують особі, соціальній групі, суспільній верстві, комплексне, різностороннє вирішення різних проблем, зумовлених соціальними ризиками, які призвели, або можуть призвести, до повної або часткової втрати зазначеними суб'єктами можливості реалізації своїх конституційних прав, гарантій і свобод.

Державний соціальний захист, у його вузькому розумінні, є комплексом заходів та відповідних конкретних механізмів, що застосовує держава з метою акумуляції необхідних ресурсів з метою підтримки реальних доходів і суспільно допустимого рівня споживання соціально вразливих груп населення, передусім непрацездатних, непрацюючих, а також в окремих (особливих, ризикових) ситуаціях і інших економічно вразливих його верств.

Система соціального захисту, на думку А.О. Сіленко та В.А. Коляденко, містить комплекс правових, соціально-економічних і політичних гарантій, що надають умови для забезпечення засобів існування працездатним громадянам за рахунок особистого трудового внеску, економічної самостійності й підприємництва; а також соціально уразливим верствам за рахунок держави, але не нижче встановленого законом прожиткового мінімуму [5, с. 303].

Загалом, під системою соціального захисту більшість сучасних економістів розуміють сукупність законодавчо визначених економічних, соціальних, юридичних гарантій і прав, соціальних інститутів та установ, що забезпечують їх реалізацію та створюють умови для підтримки життєзабезпечення.

Важливою методологічною проблемою є те, що досі в науковій літературі немає єдиного універсального підходу щодо структури системи соціального захисту населення України.

На наш погляд, це пов'язано з:

- наявністю досить широкого спектра та істотних відмінностей між тими критеріями, що можуть бути покладені в основу структурних складових системи соціального захисту;
- існуванням наукової полеміки щодо визначення самих категорій "соціальний захист", "система соціального захисту", "соціальне забезпечення" та розбіжностей у поглядах науковців;
- відмінностями у ролі та місці держави та її інституційних рівнів у процесі визначення параметрів, складу та структурних складових системи соціально-економічного захисту, регламентації процедури його надання, а також безпосереднього гарантування реалізації, або контролю за виконанням процесу надання соціального захисту конкретним верствам населення.

На нашу думку, структура системи соціального захисту населення складається з таких важливих елементів:

- соціальне страхування;
- соціальна допомога;
- соціальні гарантії та стандарти (рис. 1).

Загальнообов'язкове державне соціальне страхування – це система прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає надання соціального захисту громадянам у разі їх хвороби, повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом. Грошові цільові фонди, що формуються шляхом сплати страхових внесків власником або уповноваженим ним органом, громадянами, а також бюджетних та інших джерел передбачених законами України. Варто зауважити, що перерви у роботі, спричинені об'єктивними причинами (хворобою, травмами, вагітністю, безробіттям тощо), не можуть бути оплачені за рахунок фонду заробітної плати, тому держава зобов'язана створити такі умови, за яких втрачені доходи були б компенсовані суспільством за рахунок спеціальних джерел [3].

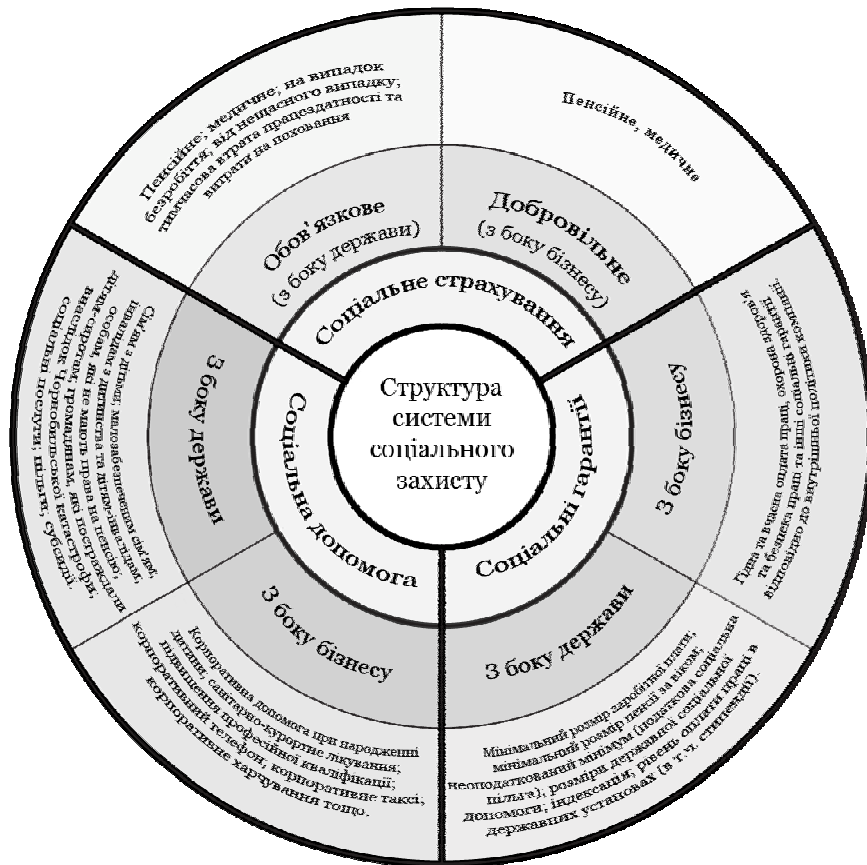

Рис. Структура системи соціального захисту населення в Україні
(складено авторами)

Відповідно до Закону України "Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування" в Україні функціонують чотири фонди соціального страхування, кошти яких не входять до складу Державного бюджету України, а мають самостійні бюджети. До них належать: Пенсійний фонд України; Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття; Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності; Фонд соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, що спричинило втрату працездатності.

Соціальне страхування включає в себе два різновиди: 1) обов'язкове (державне пенсійне страхування; державне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами зумовленими похованням; державне медичне страхування; державне страхування на випадок безробіття; державне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності); 2) добровільне (медичне та пенсійне страхування).

Добровільне соціальне страхування формується і ще не набуло значного поширення в Україні, однак воно має стратегічну перспективу. В усі часи існують групи людей, які не очікують від держави належного соціального захисту і забезпечують його самотужки. Однак таких людей, є достатньо обмежена кількість. Очікування людей, що потребують соціального захисту, є різні, але багато із них розуміють, що держава, за влучним висловом Ч. Мюррея, "може дати їм набагато більше, ніж просто можливості, але також може не дати нічого, крім можливостей" [6].

Соціальна допомога відрізняється від соціального страхування. Основна відмінність полягає у тому, що соціальну допомогу може отримати лише людина, котра з різних причин опинилася у скрутному матеріальному становищі. Водночас як виплати зі соціального страхування надаються незалежно від матеріального становища, за умови, що людина застрахована та сплачує єдиний соціальний внесок.

До найважливіших напрямів державної соціальної допомоги необхідно віднести допомогу: сім'ям з дітьми; малозабезпеченим сім'ям; інвалідам з дитинства; допомога особам, які не мають права на пенсію та малозабезпеченим інвалідам; виплати та допомоги громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи; дітям, батьки яких ухиляються від сплати аліментів; та дітям-сиротам, позбавлених батьківського піклування.

Адресна соціальна допомога може надаватися у грошовій, натуральній та безготівковій формах. Грошова та натуральна соціальна допомога достатньо з'ясована в економічній літературі. Потребує дальшого дослідження безготівкова форма, під якою розуміють пільги, спрямовані на компенсації (підтримка соціально вразливих верств населення), та привілеї окремих категорій населення.

Існуюча в Україні система пільг, яка перейшла від адміністративно-командної економіки, не відповідає своєму призначенню, адже здебільшого посилює соціальну несправедливість серед населення, оскільки найбільш вразливі його верстви найменш охоплені діючими пільгами, порівняно зі заможними.

Права на пільги в Україні визначені 45 законодавчими та іншими нормативно-правовими актами. З них права громадян на пільги та компенсації за професійною ознакою регламентовані 22 законами, указами Президента та постановами Кабінету Міністрів України і Верховної Ради України. Відповідні пільги громадянам за соціальною ознакою надаються на підставі 23 законодавчих актів. Характерною їх ознакою є непрозорість та заплутаність системи соціальної допомоги. Пільги за соціальною ознакою мають 45 категорій громадян, за професійною – 57 категорій, за заслуги перед державою – 14. Загалом 116 категорій мають право на понад 125 видів пільг. Але і ця цифра не враховує членів сім'ї пільговика, на яких поширюються пільги. Окрім цього, є 76 видів соціальних виплат, компенсацій, відшкодувань, право на які має 132 категорії громадян [4].

Водночас наявна система соціальних послуг має ґрунтуватися на чітко визначених засадах, найвагомішими із яких, на нашу думку, є:

1. Сприяння особам, що перебувають у складних життєвих обставинах, які вони не в змозі подолати за допомогою власних засобів і можливостей;
2. Попередження виникнення складних життєвих обставин;
3. Створення умов для самостійного вирішення життєвих проблем, що виникають.

Основними формами надання соціальних послуг має стати матеріальна допомога (грошова, натуральна) та соціальне обслуговування (за місцем проживання особи (вдома); у стаціонарних інтернатних установах та закладах; у реабілітаційних установах та закладах; в установах та закладах денного перебування; в установах та закладах тимчасового або постійного перебування) [2].

Важливою умовою функціонування ефективної системи соціального захисту має стати обов'язкове дотримання державних стандартів та державних мінімальних соціальних гарантій. Серед них: мінімальний розмір заробітної плати; мінімальний розмір пенсії за віком; неоподаткований мінімум доходів громадян; розміри державної соціальної допомоги та інших соціальних виплат.

До них також належать державні гарантії щодо рівня життя населення, що постраждало внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС, рівня оплати праці працівників в установах та організаціях, які фінансуються з бюджетів усіх рівнів, стипендій учням професійно-технічних та студентам вищих державних навчальних закладів; індексації доходів населення з метою підтримання достатнього життєвого рівня громадян та купівельної спроможності їх грошових доходів в умовах зростання цін; надання гарантованих обсягів соціально-культурного, житлово-комунального, транспортного, побутового обслуговування та обслуговування у сфері освіти, охорони здоров'я тощо, забезпечення пільгових умов задоволення потреб у товарах та послугах окремим категоріям громадян, які потребують соціальної підтримки [1].

Запропонована структура системи соціального захисту містить у собі різноманітні інструменти протидії соціальним ризикам та підтримки економічно активного населення. Проте це радше успадкована від радянського часу структура, яка потребує термінового реформування з належними умовами та фінансовою базою. Як влучно зауважує Ч. Застроу, найбільшою помилкою стане імітація страуса, що сховав голову в пісок, і відмова від усіляких зусиль, спрямованих на планування та управління майбутнім [7].

Висновки. Проведений аналіз структурних складових системи соціального захисту населення України дає підстави стверджувати, що наявна структура є розгалуженою, широкоохоплюючою, проте певною мірою несправедливою, та функціонування деяких її складових потребує перегляду та модернізації відповідно до умов сьогодення. Зволікання з модернізацією може спричинити економічну та соціальну кризу: посилити зростання несправедливості серед населення, повну зневіру суспільства, зростання рівня бідності та зволікання у формуванні економічно сильної та конкурентоспроможної європейської країни.

Література

1. Закон України "Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії" № 2017-III. : офіц. вид. : за станом на 5 жовтня 2000 р. / Верховна Рада України. – К. : Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000. – № 48. – С. 409.
2. Закон України "Про соціальні послуги" № 966-IV: офіц. вид.: за станом на 19 червня 2003 р. / Верховна Рада України. –К. : Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003. – № 45. – С. 358.
3. Закон України "Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування" № 16/98-ВР: офіц. вид. : за станом на 14 січня 1998 р. / Верховна Рада України. – К. : Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1998. – № 23. – С. 121.
4. Гесць В.М. Соціально-економічний стан України: наслідки для народу та держави : національна доповідь / за заг. ред. В.М. Гейця [та ін.]. – К. : НВЦ НБУВ, 2009. – 687 с.
5. Сіленко А.О. Соціальна держава: тернистий шлях до визнання. Світовий досвід і перспективи України : монографія / А.О. Сіленко, В.А. Коляденко. – К. : Вид-во "ТЕС", 2002. – 357 с.
6. Murray Ch. In Pursuit of Happiness and Good Government / Ch. Murray. – New York, 1988. – P. 58.
7. Zastrow Ch. Introduction to Social welfare institutions / Ch. Zastrow // Social problems, services and current issues. – The Dorsey press. Homewood, Minds. – 1982. – P. 12.

Майовец Е.И., Павлова Л.О. Анализ структурных элементов системы социальной защиты населения в Украине

Рассмотрен механизм формирования эффективной структуры социальной защиты и роль государства в этих процессах.

Ключевые слова: государственная социальная защита, система социальной защиты, социальная помощь, социальное страхование, социальные гарантии и стандарты.

Mayovets Ye.Yo., Pavlova L.O. Analysis of structural components of social protection system in Ukraine

In the article the mechanism of the formation of an effective social protection structure is discussed and the role of the state in these processes.

Keywords: social protection system, social assistance, social insurance, social guarantees, social standards.

УДК 338.246 *Ст. викл. О.Я. Колещук, канд. екон. наук; асист. Н.Я. Яневич, магістр А.М. Удот – НУ "Львівська політехніка"*

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОНОВЛЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Визначено основні завдання, які постають у процесі формування стратегії інвестиційного забезпечення оновлення основних засобів підприємства. Встановлено основні етапи здійснення цього процесу. Розроблено механізм узгодження інтересів власників підприємства під час розподілу належного їм прибутку на споживання та нагромадження.